

Jezuiïeten



VOORWOORD

De bijeenkomst van de Ignatiaanse familie in Marseille inspireerde regionaal overste Marc Desmet tot het schrijven van zijn kerstgedachte.

In 'Achter de schermen' lezen we wat het mooie en waardevolle werk van Eugène van Deutekom inhoudt, en in de 'Actualiteiten' blikken we nog even terug, en kijken we vast vooruit.

In dit nummer de verhalen van twee paters: Jules Stragier, s.j. werkzaam voor *Hogar de Cristo* in Chili, en Tonny Cornoedus, s.j. pastoraal actief op het Griekse eiland Samos waar hij migranten nabij probeert te zijn.

In de Tongersestraat 53 in Maastricht werd onlangs een struikelsteentje onthuld voor pater Hein Zwaans. Wie was deze pater en waarom werd hij omgebracht in Dachau? Eduard Kimman, s.j. zocht het uit.

Het boek van pater Arturo Sosa werd door Ginette Van Bogaert gelezen en zij komt tot de conclusie dat bekering (en groei) zowel onderscheiding als gemeenschap nodig heeft.

De pelgrimstocht *Walk for Homs* zal van 5-10 april 2022 plaatsvinden en loopt van Amsterdam naar Den Bosch. Van harte aanbevolen ook als u niet zelf meeloopt!

Jos Moons schrijft over zijn 'tertiaat', een derde vormingsperiode waarvoor hij in Salamanca verblijft.

De dierbare gestorven medebroeders gedenken wij dankbaar, en in de 'Korte berichten' vindt u het laatste nieuws uit de huizen en het noviciaat. De laatste pagina's zijn voor de activiteiten waarvan we zeer hopen dat zij doorgang zullen vinden.

Graag wensen wij u een inspirerende adventstijd, een zalig kerstfeest en een vreugdevol én gezond nieuwjaar.

INHOUDSOPGAVE

Kerstgedachte – <i>Marc Desmet, s.j.</i>	3
MENSEN ACHTER DE SCHERMEN	
Eugène van Deutekom – <i>Eduard Kimman, s.j.</i>	4
ACTUALITEITEN	
De Sint-Carolus Borromeuskerk viert 400 jaar wijding – <i>Hendrik Koet, pastoor</i>	6
Zaligverklaring Rutilio Grande, s.j.	7
WERELDWIJD – Jules Stragier, s.j. – <i>Nikolaas Sintobin, s.j.</i>	8
IN DE VERRE KIJKER	
Een struikelsteentje voor pater jezuit Hein Zwaans – <i>Eduard Kimman, s.j.</i> ..	10
KORTE BERICHTEN	13
WERELDWIJD – Pastorale zorg voor migranten op de Griekse eilanden – <i>Tonny Cornoedus, s.j.</i>	18
BOEKEN – Op weg met Ignatius – Arturo Sosa in gesprek met Darío Menor – <i>Ginette Van Bogaert</i>	20
<i>Walk for Homs</i>	21
IN MEMORIAM – Pater Geert Boeve, pater Piet van Breemen, pater Jan Vossen en pater Herman-Jozef Castelein	22
JEZUÏET IN OPLEIDING – <i>Jos Moons, s.j.</i>	25
ACTIVITEITEN	26

KERSTGEDACHTE

Kerstdag 2021: van heilige familie naar Ignatiaanse familie – Laudato Si'!

Op Allerheiligen was ik aanwezig bij de grote vergadering van de Ignatiaanse Familie in Marseille, georganiseerd door onze zuiderburen (Frankrijk, Franstalig België). Zevenduizend mensen verzamelden zich: onder andere drieduizend Franse GCL'ers, tweehonderdvijftig jezuïeten en vijftienhonderd jongeren van de Ignatiaanse jeugdbeweging MEJ.

Ik was danig onder de indruk van de kwaliteit van de input, de gemeenschappelijke Ignatiaanse taal, en vooral het enthousiasme en de vreugde. En dit ondanks of juist dank zij de vele Covid-obstakels en andere tegenslagen die de organisatie tot in Marseille toe achtervolgden.

Bij de aankondiging zullen velen zich afgevraagd hebben: 'Hoe zal dit geschieden?' In Covid-tijd, in een ingewikkelde stad waar zoals de aartsbisschop zei 'de hele wereld aanwezig is', veel moeilijker te organiseren qua logement en ateliers dan in Lourdes waar vijftien jaar geleden een gelijkaardige samenkomst plaatsvond. Kort voor het feitelijke gebeuren was er nog een dringende oproep voor... zevenhonderd logeerplaatsen die nog ontbraken. Onvoldoende plaats in de Marseillaanse herberg. Het regent daar zelden, maar net dat Allerheiligste weekend regende het zaterdag en maandag pijpenstelen zodat men zich een weg moest banen door vijftien centimeter water om het congrespark binnen te kunnen. En in de nacht voor de climax, de viering van Allerheiligen, maakte de hoofdorganisator een ernstig val zodat hij niet kon deelnemen.

In een terugblik – naar goede Ignatiaanse gewoonte – kan ik er ondanks Allerheiligen ook een kerstgebeuren in lezen. Ik ging er heen uit sympathie met mijn Franse collega-provinciaal François Boëdec, ik vond er veel meer: in de eerste plaats vreugde. Ondanks een kribbige stemming vond ik er een kribbe van vreugde.

Het Woord werd vlees: de virtuele realiteit werd reëel. Mensen ontmoetten elkaar en *présentiel* (face to face), weliswaar met masker en de nodige andere bekende maatregelen, maar toch... ze zagen elkaar bewegen, zingen en dansen... De heilige familie –



een man, een vrouw en het Kind – incarneerde en vermenigvuldigde zich in die Ignatiaanse familie van duizenden mannen, vrouwen, en jongeren.

Tijdens een reeks van getuigenissen kwam er op de zondag, gewijd aan *Laudato Si'*, in een hal met drieduizend GCL'ers, totaal onverwacht... een prachtig paard binnen, met daarop een ruiter, zonder zadel noch teugels. Dier en mens vormden een prachtige eenheid van galop, draf, liggen en opstaan waar ieder met open mond (achter een masker) stond naar te kijken. Zoals in het kerstverhaal was er een warm samenspel van dier en mens.

Daarna klom als een gloria een koninklijke ovatie van duizenden gelovigen. Het hele gebeuren was overigens vaak vervuld van 'hemelse gezangen' met koren en vele instrumenten zoals in het kerstverhaal, en bij het alleluia van de Allerheiligen mis wemelde het plots van zwaaiende wimpels en vlaggen.

Een evocatie van het bekeringsverhaal van Ignatius benadrukte hoe uit de ongeordende neigingen van de gekwetste, eierzuchtige Baskische edelman een evenwichtige, zorgzame, schrijvende bestuurder van de eerste Sociëteit werd geboren.

Zevenduizend personen lijkt veel maar in het geheel van de Franse maatschappij vormen ze slechts een druppel op een hete, areligieuze plaat, nog heter door de recente publicatie van een zeer bezwarend rapport over seksueel misbruik in de Franse Kerk. De vreugde van die zevenduizend mensen lost als zodanig niets op, en tochervaarde ik perspectief en betekenis, net zoals een kind de problemen niet oplost, integendeel er nog bij creëert, en toch alles verandert voor de ouders aan wie het energie en levenszin geeft.

Ik wens ieder van u zo'n '*Marseillaise*' toe als kerstervaring, als ervaring van de Ignatiaanse familie.

Marc Desmet
Regionaal overste

Colofon

Jezuïeten is een uitgave van de regio *European Low Countries* van de Sociëteit van Jezus.

Het verschijnt viermaal per jaar en is bedoeld voor familieleden, vrienden, weldoeners en geïnteresseerden.

Giften:

Het blad is in principe gratis. Giften zijn altijd welkom. Vermeld a.u.b. uw postadres.

Voor Nederland:
Stichting St. Claverbond,
Heyendaalseweg 290
6525 SM Nijmegen
IBAN: NL85INGB 0000 828 228
BIC: INGBNL2A

Voor Vlaanderen
vzw Sint-Jan Berchmansseminarie
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL
IBAN: BE02 4352 0547 1140
BIC: KREDBEBB
Mededeling: tijdschrift *Jezuïeten*

Redactie:

Karin Benoist, Guido Dierickx, s.j.,
Eduard Kimman, s.j., Jan Stuyt, s.j.
en Ludwig Van Heucke, s.j.

Adres voor Nederland:
Karin Benoist
Beulingstraat 11
1017 BA Amsterdam
platform.ignatiaansespiritualiteit@jesuits.net
tel. 020-679 82 07

Adres voor Vlaanderen:
Ludwig Van Heucke, s.j.,
Koninginnelaan 141
1030 BRUSSEL
ludwig.vanheucke@jesuits.net
tel. 02.20.50 159

Abonnementenadministratie:

Voor Nederland:
platform.ignatiaansespiritualiteit@jesuits.net

Voor Vlaanderen:
marc.vannieuwenhove@jesuits.net

ISSN 0167-2967

Verantwoordelijk uitgever:

Bart van Emmerik, s.j.
Prinsstraat 17
2000 Antwerpen
België

Op de voorpagina:
Tonny Cornoedus, s.j.

Eugène van Deutekom

Erfgoedbeheer

Op 6 februari 2021 stond in het NRC Handelsblad een interview met bisschop Hans van den Hende. Oud-bankier Gijs Jansen, vele jaren bestuurder van de Sint Bonifacius Stichting, zag op de afgebeelde foto bij het artikel de bisschop zitten onder een portret van Mgr. C.L. de Wijkerslooth (1786-1851). Gijs Jansen herinnerde zich dat deze afbeelding hing in de hal, bij de kamer van de prefect van het internaat De Breul, waar hij in 1961 eindexamen gymnasium deed. Het college was in 1831 opgericht door bisschop De Wijkerslooth en werd jezuïetencollege in 1842. Waar was het schilderij gebleven bij de opheffing van het internaat in 1981?

Gijs Jansen raadpleegde de database van de kunstcollectie van de jezuïeten, en ontdekte dat het portret eerst naar het Aloysiushuis in Den Haag was verhuisd. Later werd het met vijfenzeventig andere voorwerpen afkomstig uit Katwijk-De Breul, in bruikleen gegeven aan het Museum Catharijne Convent in Utrecht. Het bleek echter een kopie te zijn van het originele schilderij dat het museum al in de collectie had. Daarom had het museum deze kopie uitgeleend uit het depot aan het bisschopshuis in Rotterdam.

Dit is slechts een klein voorbeeld van erfgoedbeheer. Door erfenissen en schenkingen verkregen de Vlaamse en Nederlandse jezuïeten een zeer gevarieerde kunstcollectie. Wat te doen met al deze spullen wanneer de huizen worden gesloten en het aantal jezuïeten krimpt?

Behoud en archivering religieus erfgoed

Ik sprak hierover met Eugène van Deutekom, die al tijdens zijn studie geschiedenis aan de Radboud Universiteit Nijmegen werkte voor het Archief van de Nederlandse jezuïeten dat ook in Nijmegen was gevestigd. Destijds als adjunct-archivaris onder Theo van Eijk, s.j.. Tijdens het doornemen van de archieven kreeg hij een goed beeld van de rijke geschiedenis van de Sociëteit en de vele werken die door evenzoveel verschillende jezuïeten verricht werden. Na verloop van tijd werd hij medeverant-



Eugène van Deutekom

woordelijk voor het opruimen van de huizen die gesloten werden en zorgde hij ervoor dat er niets waardevol verloren ging.

In 2004 ging Eugène als erfgoed specialist voor het Bisdom van 's-Hertogenbosch werken, maar zijn band met de jezuïeten bleef bestaan. Toen Peter van Dael, s.j. hem wees op een postdoctorale cursus over het beheer van kerkelijke goederen aan de Gregoriana in Rome, kreeg Eugène van zijn toenmalige werkgever bisschop Hurkmans toestemming om deze eenjarige cursus te gaan volgen.

"Een inspirerende tijd", herinnert Eugène zich. "Dagelijkse via de Trevi-fontein naar 'The Greg' fietsen om daar met vijftwintig studenten uit alle hoeken van de wereld college te krijgen over het inventariseren en het behoud en beheer van kerkelijke archieven, bibliotheken en kunstvoorwerpen. Sommige landen hadden dit al aardig op orde, andere stonden nog aan het begin. Dat jaar in Rome heeft mijn beeld op de wereldkerk sterk beïnvloed."

Eenmaal terug in Nederland stelde hij zijn opgedane kennis ten dienste van het bisdom van 's-Hertogenbosch tot zijn vertrek in 2012. Daarna begon hij als zzp'er. Na een paar jaar voor het Museum voor Religieuze Kunst in Uden en voor de Nederlandse Provincie van de Paters Augustijnen te hebben gewerkt, kwam in 2016 een telefoontje van Ben Frie, s.j. verantwoordelijk voor het kunstbezit in Nederland. "Hij vroeg of ik beschikbaar was voor het kunstpatrimonium. Ik heb geen moment gearzeld: ik voel me thuis bij de jezuïeten."

Ordening en registratie

Het bij de tijd brengen van kunstbeheer was een

behoorlijke opgave. Het begon met het nalopen en controleren van de oude inventarislijsten. Welke voorwerpen zijn destijds, vaak bij de sluiting van een gemeenschap, waar naartoe gegaan? En zijn ze daar nog steeds? De registratie van de collectie werd in Nederland door Leo Leclair, s.j. gedurende vele jaren in vele ordners bijgehouden. Het bleek efficiënter die op te nemen in een speciaal ontwikkelde database. Ook restauratierapporten en bruikleenovereenkomsten werden daarin ondergebracht. Dankzij de database kunnen de jezuïeten onderzoekers beter en sneller van dienst zijn. Inmiddels zijn daar ook de voorwerpen uit Vlaanderen aan toegevoegd. In totaal meer dan drieduizend voorwerpen.

Is er een groot verschil in die twee collecties?

"Ik heb de indruk dat er in Nederland meer kleine, soms ogenschijnlijk onopvallende, voorwerpen bewaard zijn die iets vertellen over het dagelijks leven in de opleidingshuizen en over de verschillende werken. Daar kwam ik achter bij het samenstellen van de collectie ten behoeve van de reizende tentoonstelling in dit jubileumjaar. Maar de collectie schilderijen en grafisch werk in de voormalig Vlaam-

se provincie is aanmerkelijk groter en meer divers." Vragen over de collectie komen overal vandaan. Vrijwilligers van heemkundekringen, wetenschappers aan instellingen en universiteiten, journalisten en jezuïeten zelf natuurlijk. De vragen die gesteld worden zijn heel verschillend. De vraag omtrent het schilderij van C.L. de Wijkerslooth is daarvan een voorbeeld. De laatste jaren is er veel te doen over teruggave van voorwerpen uit de voormalige koloniën. Afgelopen maanden kwamen er langs verschillende wegen vragen over schilderijen, beelden en tekeningen van Roberto Bellarmino, s.j. in verband met een groot inventarisatieproject in Rome. En zo rond de kerst komen er vragen van parochies of er geen kerststallen beschikbaar zijn nu "alle kloosters zo'n beetje de deuren sluiten".

Toekomstperspectief

Dat voert tot de vraag naar de toekomst van de drieduizend voorwerpen. Eugène: "Het is duidelijk dat het aantal jezuïeten in Lage Landen nog verder zal afnemen. Je moet het beperkt aantal jezuïeten dat vermoedelijk er over 20-30 jaar zal zijn, niet opzadelen met de zorg voor een enorme hoeveelheid religieus erfgoed. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden. De vorige socius schreef daarover al aan de oversten en ministers van de huizen. Het gaat daarbij om wijsheid bij keuzes rond behoud van het goede en waardevolle, en om het kiezen voor de juiste bagage die ons helpt en niet hindert bij het pelgrimeren naar de toekomst."

Wat bewaar je dan wel?

"Dat hoeven beslist niet de mooiste of duurste voorwerpen te zijn. Een object kan waardevol zijn omdat het onlosmakelijke met een stuk geschiedenis van de jezuïeten verbonden is of omdat er een inspirerend verhaal over te vertellen is. We hebben al een waarderingsmethode ontwikkeld om goede keuzes te kunnen maken, als er 'ontzameld' moet gaan worden. En als ik zo mijn oor te luister leg op congressen in het buitenland zijn de jezuïeten in de Lage Landen een paar stappen verder dan andere landen. Het internationale karakter van de Orde kan er misschien voor zorgen dat we andere provincies met onze expertise van dienst kunnen zijn."

Eduard Kimman, s.j.



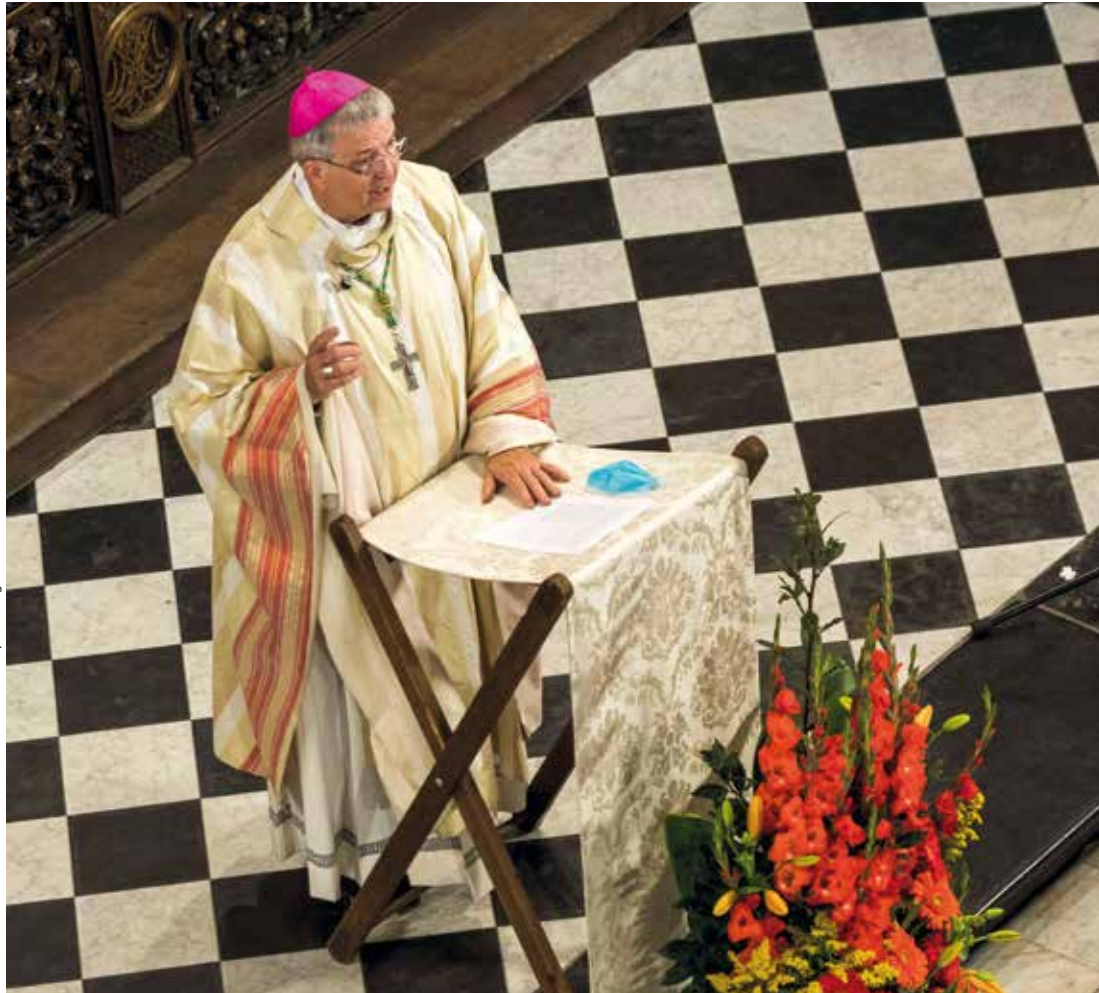
Een kast van de reizende expositie langs jezuïetenhuizen in de Lage Landen.

De Sint-Carolus Borromeus viert 400 jaar wijding

Wie binnenkomt in de kerk van de heilige Carolus Borromeus kan in de eerste biechtstoel links (de kant van de Sint-Ignatiuskapel) een medaillon bewonderen met een afbeelding van Jezus die Zacheus ziet zitten in een boom. Zacheus perste bij het innen van de belastingen voor de Romeinen, zijn Joodse volksgenoten uit, maar door het bezoek van Jezus bij hem thuis, veranderde hij zijn leven. Hij nam zich voor de helft van zijn bezittingen aan de armen te geven en de slachtoffers van zijn afpersing viervoudig te vergoeden (Lucas 19: 1-10).

Het verhaal van Zacheus was de evangelielesing van het kerkwijdingsfeest op zondag 12 september. Dag op dag vierhonderd jaar na de inwijding (in 1621) van de door de jezuïeten gebouwde kerk, toen toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw en aan hun reeds zaligverklarde stichter. Na de heiligverkla-

ring in 1622 van Ignatius van Loyola, stichter van de *Societas Jesu*, werd de kerk nog alleen naar hem genoemd. Na de opheffing van de orde in 1773 werd de kerk uiteindelijk in 1779 parochiekerk, toegewijd aan de heilige Carolus Borromeus.



Bisschop Johan Bonny



Jezus ziet Zacheus zitten in een boom en roept hem.

Bisschop Johan Bonny ging voor in een feestelijke eucharistie voor vierhonderd jaar kerkwijding. In zijn homilie legde hij uit dat in elk van ons een Zacheus schuilt. Iemand die Jezus wil zien maar zonder zichzelf te laten zien, zonder gemeenschap te zoeken

met Jezus. Klein van gestalte als Zacheus was, was hij in een boom geklauterd en hield zich verscholen tussen de bladeren. Maar Jezus merkte hem op en nodigde zichzelf uit bij hem thuis.

Het feestvierden we met al wie er zich vandaag thuis voelt in de zondagse eucharistieviering van de Artiestenmis of bij de Gemeenschap van Sant'Egidio. Met wie er komen huwen, hun kind laten dopen of komen afscheid nemen van een geliefde overledene, met wie er 's avonds komt meebidden met de Gemeenschap van Sant'Egidio. Of wie als toerist de kerk (of/en de kantcollectie) komt bewonderen of wie er een kaarsje komt aansteken en stilte zoeken, een "verhoogje" zoals Zacheus die dat zocht in zijn boom.

Allen zijn wij net als Zacheus uitgenodigd om uit die boom af te dalen en Jezus in ons huis te ontvangen en te getuigen van de vreugde die Hij ons schenkt door mee te delen aan anderen. Daarom hebben we na de viering de kerk verlaten om op het Hendrik Conscienceplein de buurt mee te betrekken in de feestvreugde van Zacheus. Na een lange coronapauze van anderhalf jaar konden we eindelijk opnieuw feestelijk samen vieren, met de Heer in ons midden, bron van vreugde en hoop voor de dagen die komen.

Hendrik Hoet, pastoor

Zaligverklaring Rutilio Grande, s.j.

Ruim een jaar geleden berichtten wij in het herfstnummer van *Jezuïeten* (nr. 63) over de geplande zaligverklaring van pater Rutilio Grande, s.j. en zijn twee lekenmetgezellen, koster Manuel Solórzano en Nelson Rutilio Lemus, een jongen van zestien jaar. Zij reisden samen met de auto met pater Grande toen hij werd neergeschoten op weg naar een novene op 12 maart 1977. Vanwege de coronacrisis kon die plechtigheid toen niet doorgaan. De zaligverklaring staat nu gepland op 22 januari 2023 in de kathedraal van San Salvador.



Een schilderij van St. Óscar Romero en jezuïet pater Rutilio Grande is te zien in de pastorie van de San Jose kerk in Aguilares, El Salvador.

In het Xaveriushuis in Amsterdam was eind september Jules Stragier, s.j. op bezoek. Nikolaas Sintobin, s.j. ging met hem in gesprek.

Jules Stragier, s.j.

Ik ben een Vlaamse jezuïet, geboren te Izegem in 1942, ingetreden in de Sociëteit van Jezus in 1960. In 1965 ben ik voor de eerste maal naar Chili vertrokken in. De voorbije 51 jaar werkte ik voor de *Hogar de Cristo* (een thuis voor Christus), het levenswerk van de heilige Alberto Hurtado, s.j.. De *Hogar de Cristo* is verspreid over heel Chili. Het vangt daklozen op, zwerfjongeren, drugsverslaafden, arme bejaarden, enz. Ruim drieduizend betaalde krachten werken mee in de honderden instellingen die telt. Zelf heb ik in 1994 een van die werken opgestart: *Techo para Cristo* (een dak voor Christus). Aanvankelijk bouwden we kapellen en kerkjes. Nu leggen we ons vooral toe op woningbouw voor de allerarmsten. We hebben meer dan vijftienduizend sociale woningen gebouwd.

Daarnaast ben ik werkzaam in het vicariaat van Aysèn in het Zuiden van Chili. Aysèn is geen bisdom omdat er te weinig priesters zijn. Met zes priesters bedienen we honderdduizend inwoners in een gebied van duizend kilometer doorsnede. Om de zes weken trek ik daar veertien dagen tot drie weken rond. Ik neem een veerboot gedurende zes uur en rijd dan drie uur naar een klein stadje. Vandaar trek ik naar de dorpen om er, vaak in kleine hutten, de eucharistie te vieren, meestal voor tien tot vijftien mensen. Gemiddeld vier ik in elk van die gemeenschappen vijfmaal per jaar eucharistie.

Een grote uitdaging voor ons zijn de duizenden vluchtelingen die het land elke week binnenkomen, na soms wekenlang gezworven te hebben door de

woestijn en door de Andes. Het gaat vooral om mensen uit Colombia, Venezuela en Haïti. We hebben steeds meer aandacht voor de *Fe y Alegria* scholen (geloof en vreugde): dat is een netwerk van vele duizenden scholen in Zuid-Amerika, verbonden met de jezuïeten en die zich uitdrukkelijk richten tot de allerarmsten.

Wat mij opvalt in Nederland is toenemende oecumenische samenwerking – dat kennen we nauwelijks in Chili. Wat me ook opvalt hier is hoe belangrijk het internet geworden is in het apostolaat van de jezuïeten. Op dat vlak heeft de Covid-crisis ook in Chili een sterke impuls gegeven aan de digitale transitie voor de Kerk.

Mocht ik opnieuw kunnen beginnen zou ik zonder twijfel opnieuw naar Chili gaan. Ik ben helemaal Chileen geworden met de Chileenen. Ik wil de laatste jaren van mijn leven daar doorbrengen.



Jules Stragier, s.j.

De volksaard van de Chileenen is hartelijk, weinig afstandelijk, er wordt veel geknuffeld. Het gemeenschapsleven tussen de christenen is intens. Je viert samen eucharistie en vervolgens is het evident dat je samen de maaltijd gaat delen. De liturgische vieringen gaan spontaan over in vriendschappelijke ontmoetingen. Er is een sterke band tussen de liturgie en het gewone leven. Mensen helpen elkaar in het gewone leven. Dat is hier normaal. Het doet mij echt denken aan de beschrijving door Lucas in de Handelingen van de apostelen van de eerste christelijke gemeenschappen.

Politiek beleven we uitzonderlijke tijden met de grondwetgevende vergadering die volop aan het werk is. Vanaf de jaren 90 van de vorige eeuw, na de dictatuur van Pinochet, is Chili sterk geëvolueerd. Er is grote vooruitgang en toenemende welvaart maar met erg grote ongelijkheid. In oktober 2019 is de situatie gewoon ontploft met een enorme uitbarsting van geweld in het hele land. Toch heb-

ben de politieke partijen van het land, zowel links als rechts, een akkoord kunnen sluiten om tot een nieuwe grondwet te komen. Daar wordt nu hard aan gewerkt. Bijzonder is dat ook de oorspronkelijke inwoners, de Mapuche indianen, hierbij betrokken worden. Ik vind het werkelijk fantastisch hoe dit verloopt. Het is niet makkelijk, maar het gaat de goede richting uit. Het is een proces van nationale verzoening, dat lang zal duren omdat het geleidelijk zal moeten worden uitgewerkt op alle niveaus van de samenleving. Een van de voortrekkers ervan is de man die twintig jaar lang de directeur geweest is van onze *Hogar de Cristo*.

Een recent tekenen van hoop in de Chileense kerk is voor mij de deelname van vele christenen van de basis in de synodale dynamiek die hier volop op gang aan het komen is. Die beweging is al volop bezig op het niveau van het Zuid-Amerikaanse bisschoppenconferentie. Dezelfde synodale dynamiek komt nu op gang in Chili zelf. Het is bijzonder om te merken hoeveel mensen in het arme vicariaat van Aysèn daaraan meewerken. Zoals in de hele Katholieke Kerk zijn de mensen hier gewoon dat alles van boven komt van de bisschoppen en de priesters. Geleidelijk aan zijn we aan het ontdekken dat het ook van onder naar boven kan. Gelovigen merken dat hun eigen ervaring en inzichten gewicht in de schaal leggen.

Nikolaas Sintobin, s.j.

Een struikelsteentje voor pater jezuiet Hein Zwaans

In het trottoir voor de voormalige hoofdingang van het Canisianum in Maastricht, werd op 17 november een 'Stolperstein' onthuld ter nagedachtenis van pater Hein Zwaans. Namens de Nederlandse jezuiten was Eduard Kimman hierbij aanwezig. Stolpersteinen zijn kleine messing gedenksteentjes, ingemetseld in het trottoir met de naam van een tijdens de oorlog weggevoerd persoon.



Pater H.J.A.M. Zwaans, s.j.
(1898-1942)

touw werden gezet. De Canisiuscongregatie, voor de arbeiders, telde ruim zeshonderd leden. Je was congregant voor het leven waardoor men elkaar goed kende. Daardoor was de congregatie een geschikt netwerk voor vertrouwelijke informatie en voor verzetswerk.

Pater Hein Zwaans

Hendrikus Zwaans werd op 3 april 1898 in Rotterdam geboren. Op 26 september 1916 trad hij in bij de jezuiten. Na zijn noviciaat in Grave, volgde de filosofie en een praktijkstage op een jezuiten-college. In 1926 kwam hij naar Maastricht om er theologie te studeren. Hier werd hij priester gewijd in 1929.



Canisianum aan de Tongersestraat 53 in Maastricht

Hein kwam uit een vroom gezin van drie jongens en twee meisjes. Zijn moeder overleed in 1918 en een broer in 1919. Weduwnaar geworden, trad vader, chef van een drukkerij, toe tot de door Jacques van Ginneken, s.j. opgerichte Kruisvaarders van Sint Jan. Dat was in hetzelfde jaar 1923 als het enig achtergebleven kind, de jongste zoon Leo (1904-1973), ook jezuiet wordt. Leo gaat later als missionaris naar Nederlands-Indië. Vader zal zijn zoon Hein overleven. Hij sterft in 1945.

Tweede Wereldoorlog

Tijdens de mobilisatie, vanaf augustus 1939, is Hein Zwaans hulp-aalmoezenier te velde in de militaire rang van majoor. Bij zijn arrestatie is pater Zwaans directeur van de Canisiuscongregatie en als zodanig een van de motoren in de katholieke Maastrichtse verzetskringen. De congregatie heeft in die tijd ongeveer zeshonderd leden. De directeur wist van het ontluikende verzet en keurde dat ook goed. Maastrichtse verzetslieden, zoals de politieagent Sjo Dresen en de portier

Joop Knoops van het Gouvernement, zijn vrienden en lid van de Canisiuscongregatie. Sjo Dresen stond gewapend in de buurt van Zwaans als deze instructies voorlas. Zwaans activeerde de leden van de Canisiuscongregatie om verzet tegen de Duitse bezetter te plegen. In 1941 bestond dit verzetswerk vooral uit het distribueren van illegale bladen en pamfletten.

Verraad en veroordeling

Zwaans werd verraden en hij werd op 19 juli 1941 door de *SD-Aussenstelle* hier in dit Canisianum gearresteerd. Hij bleek in het bezit te zijn van een pamflet over een mogelijke staking bij het toetreden van de NSB tot de regering. Na zijn veroordeling tot acht maanden gevangenisstraf met aftrek van drie maanden voorarrest wordt hij voor de tenuitvoerlegging van het vonnis ingesloten in de strafgevangenis van Kleef in Duitsland.

Een dag voor zijn beoogde vrijlating wordt pater Zwaans door de SD in *Schutzhaft* overgebracht: eerst naar het concentratiekamp KZ Oranienburg

en later naar KZ Dachau waar hij begin maart 1942 aankomt. Hij bezweek er aan uitputting op 27 juli 1942.

Het concentratiekamp Dachau ligt oostelijk van de Zuid-Duitse stad München. KZ Dachau heeft op bevel van Himmler een centrale positie in het gevangenen zetten van geestelijken, zowel priesters als dominees. Niet zelden waren die niet bereid tot compromissen en preekten een niet aflatend verzet tegen het naziregime. Vermoedelijk hebben hier ongeveer drieduizend priesters vastgezet. Onder meer de rector van het Canisianum, pater Piet van Gestel, die in mei 1945 de bevrijding zou meemaken en in gevangenisstraffen naar Maastricht terug zou reizen. De meesten hebben de bevrijding niet meegemaakt, zoals de Maastrichtse jezuïet Robert Regout, die in een blok met Poolse priesters was opgesloten en op 29 december 1942 zou bezwijken. De karmeliet Titus Brandsma overleed een dag voor Hein Zwaans, namelijk op 26 juli 1942.

Verschrikkingen

Door de verhalen van een onbekende geestelijke met de voornaam Ben, die de 'Hel van Dachau' heeft overleefd, krijgen wij een indruk van de verschrikkingen waaraan de gevangenen, waaronder pater Zwaans, zijn blootgesteld. In maart 1942 komen hij en pater Zwaans in het KZ Dachau aan. De eerste drie weken worden ze opgesloten in het 'toegangs-blok'. Hier moeten de gevangenen leren marcheren op 'vreselijke onhandige houten pantoffeltjes' onder het zingen van SS-liederen en het herkennen van de SS-rangen. Hierna komen ze terecht in een van de 'Pfaffenblöcke'. De barak staat onder leiding van gevangenen, die hetzij *Blockältester* of *Stubeältester* zijn. Deze leidinggevenden werden gerekruteerd uit de criminelen onder de gevangenen. Zij konden zo gunsten 'verdienen' zoals betere voeding, maar verkregen nooit hun vrijheid. Zij deden in wreedheid niet onder voor de SS'ers die boven hen stonden. Binnen het concentratiekampen-systeem waren zij *Funktionshäftlinge* die het werk van de SS verlichtten en zo kosten en personeel uitspaarden.

Rond de zondagen en de katholieke feestdagen moesten alle geestelijken de hele dag doormarcheren over de appèlplaats, voortdurend opgejaagd door

de gewelddadige *Block- und Stubeälteste*. In Blok 26 Stube 1 waren Duitse priesters ondergebracht die daar de Heilige Mis vierden. Tijdens het rondjes lopen keek pater Zwaans ernaar en probeerde daar iets van mee te krijgen, maar hij werd door zijn *Stubeältester* betrappt en zwaar mishandeld voor het kijken en luisteren naar de Mis.

Het zware werk, de mishandelingen en het slechte en onvoldoende eten deden ieders lichamelijke toestand snel verslechteren. Hein Zwaans ontwikkelde een hevige etterende ontsteking aan zijn voeten en kreeg een acute ernstige dysenterie. Hij verscheen niet meer bij het appèl en kwam terecht in de *Verbandstube*. De laatste keer dat Ben pater Zwaans zag en sprak, had hij een eindje touw in zijn hand, waarin tien knopen waren gelegd, dat dienst deed als rozenkrans. Enkele dagen later, op 27 juli 1942, overleed pater Zwaans op 44-jarige leeftijd.

Eduard Kimman, s.j.

Adventsretraite 2021: 'Hoop bedriegt niet'



Neem jij al deel aan onze digitale adventsretraite? Op zondag 28 november zijn we weer met zo'n twintigduizend mensen op weg naar Kerstmis gegaan. Neem een kijkje op de vernieuwde website van de adventsretraite en schrijf je nog in.

<https://www.ignatiaansbidden.org>

De retraite is geschreven door jezuïet Jan Stuyt. In een interview op de website van Ignis webmagazine vertelt hij over de achtergronden van de retraite.

<https://igniswebmagazine.nl/spiritualiteit/jan-stuyt-sj-over-de-adventsretraite/>

AMSTERDAM

Xaveriushuis

In de Krijtberg is het kerkbezoek wat hoger dan tijdens de vorige coronacrisis, maar toch nog minder dan in de jaren vóór corona. Gelukkig wordt iedere zondag een viering gestreamd via internet. Er zijn twee "geloofscursussen" gestart in de Krijtberg, één in het Nederlands en één in het Engels, voor volwassenen die met Pasen gedoopt of gevormd zullen worden. ✱ Team Amsterdam verheugt zich dit jaar over meer aanvragen voor de Geestelijke Oefeningen in het dagelijks leven dan we met de huidige begeleiders kunnen bedienen. Nieuwe begeleiders zijn dus meer dan welkom. Het Platform voor Ignatiaanse Spiritualiteit leidt thans achttien nieuwe vrijwilligers op om de Geestelijke Oefeningen van Sint Ignatius te geven: ze komen uit Nederland en uit Vlaanderen, net als de opleiders, en onder hen zijn zowel katholieke diakens als protestante ambtsdragers. De vorming duurt tot juli 2022. ✱ Op 28 september vierden Toon Suffys en Ben Frie 50 jaar jezuïet. De dag na zijn feest vertrok Toon naar Mechelen. Paul Begheyn verhuisde naar Aqua Viva in Nijmegen. ✱ Jan Stuyt en Ward Biemans gaven samen in november een zesdaagse retraite in de Foyer de Charité in Thorn. ✱ Ward kan gelukkig weer op locatie in Utrecht zijn om studenten theologie te begeleiden. Toch beter dan digitaal. ✱ Bastiaan van Rooijen behaalde een Master aan de VU, zodat hij nu 'bevoegd' les kan geven in Delft. ✱ Peter Peelen geeft enige uren les levensbeschouwing aan drie klassen op het Stanislascollege in Delft. Verder is hij ook vertrouwensman voor leerkrachten op drie locaties. ✱ Peter van Dael kampt met de gevolgen van een blaasontsteking. Het huis in de De Lairessestraat, waar hij samen met Gregory Brenninkmeijer woont, wordt nog vóór de winter tegen kou en nattigheid geïsoleerd. Een nieuw dak kregen ze al in de nazomer. Nu de herfststormen waaien wordt er beschermend dubbelglas in de achtergevel geplaatst. Nu maar hopen dat ze nog lang van de weelderige warmte mogen genieten.

ANTWERPEN

Romero-Loyola

In september hebben de twee Guido's in gezelschap van Hugo Carmeliet het pelgrimsoord van Lalouvesc (Ardèche) opgezocht om er in de sporen van Jean-

François Régis te treden, die op 31 december 1640 aldaar overleden is. Hij wordt er nog steeds vereerd in de basiliek die in de negentiende eeuw te zijner ere is opgericht. ✱ Begin oktober hebben Marc en Bart van Emmerik deelgenomen aan de samenkomst van de Europese provinciaals in Drongen. En in Colares (Portugal) heeft Bart van 18 tot 22 oktober een *Ignatian Leadership Program* bijgewoond. ✱ Marc heeft tijdens het weekend van 30-31 oktober deelgenomen aan een samenkomst van de Franstalige jezuïeten in Marseille ter gelegenheid van het Ignatiusjaar: *Rassemblement de la Famille Ignatienne*, met als thema: *Au large avec Ignace*. Onder de ongeveer zeventien deelnemers was het aandeel van de 'Communautés de vie chrétienne', de GCL, opvallend: circa drieduizend. ✱ Onze nestor, Luk Arts, houdt onvermoeibaar de oud-leerlingen-administratie van het Onze-Lieve-Vrouwecollege in het oog en vindt daarbij nog energie om ver en dichtbij, week na week, doopsels toe te dienen en huwelijken in te zegenen. En Paul Crab zorgt ervoor dat gasten in een van onze huizen steeds een kamer vinden. Zo logeerde dhr. Eric Holterhues bij ons voor een deelname aan het 'Financial Committee' van de regio. ✱ Bart Beckers houdt de spagaat tussen de Antwerpse St.-Michielskerk en het Delftse college zonder zichtbare moeite vol. ✱ Op Allerheiligen is een afvaardiging van onze gemeenschap te gast geweest in het jezuïetenhuis Xaverius in Capenberg (Boechout). Samen met de inwoners van het wzc Capenberg vierden we eucharistie, waarbij onze overste voorging. Daarna genoten we de maaltijd in de gemeenschapsruimte, die dankzij de recente bouwwerken een ruimere blik op natuur en sportvelden biedt.

BIRMINGHAM

Noviciaat

Novicemeester Simon is goed hersteld van de operatie, maar wordt door zijn dokters geregeld in de gaten gehouden. Ook overste Kevin keerde in goede gezondheid terug uit Ierland. We verwelkomden de enige eerstejaars novice, Robbie D'Lima, afkomstig uit Pakistan: priester en 42 jaar. Moest bij aankomst eerst in quarantaine, zodat hij zijn noviciaat begon in het quarantainehotel ergens bij Oxford. ✱ De eerste zaterdag van september legde de enige tweedejaars novice, Sam, zijn geloften af in de grote, neogotische

kapel van het seminariegebouw. Het seminarie rekende het zich tot eer gastheer te zijn, zodat met de Britse provinciaal, Damian, en de zeven seniorleden van de gemeenschap, ook de rector en de vice-rector van het seminarie mee vogingen. Ook de zeer uitgebreide lunch voor Sams gasten en medebroeders, alles bijeen zo'n zeventig mensen, werd aangeboden door het seminarie. Fantastisch. Natuurlijk werd er voor Sam een lied gezongen. ✱ Enkele dagen later was het definitieve vertrek van de 88-jarige pater Tony. Hij heeft in het jaar dat wij hier nu verblijven, vele vrienden gemaakt onder de staf en de studenten van het seminarie. Dus ook hem werd door het seminarie een afscheidsmaal aangeboden. En natuurlijk was er ook voor hem een lied. Hij vertrok vol weemoed naar het bejaardenhuis in Preston. En wordt tot op de dag van vandaag gemist. ✱ Begin oktober vertrok Robbie naar het retraitehuis in Wales, Saint-Beuno's, om aan zijn grote retraite te beginnen. Hij zal worden begeleid door de 'socius' (= eerste assistent) van de novicemeester, pater Pavel sr. De drie andere, nu tweedeaars, novicen gingen voor zes weken op experiment. Pavel jr. naar een jezuïetenparochie in Praag; Eamonn naar een Ark-gemeenschap in Edinburgh en Mikhael naar een Ark-gemeenschap in Manchester. ✱ Simon maakte van die tijd gebruik om uit te rusten en wat vakantie te nemen. Kevin deed hetzelfde. Zodat uiteindelijk Dries alleen achterbleef, als een kluisenaar in een kluisenarij van luxe, werkend aan de Engelse versie van zijn boek over Markus.

BOECHOUT

Xaverius in Capenberg

Bomen en struiken leggen hun prachtkleed in herfstkleuren af, maar de knoppen met nieuw leven zitten al gereed. In de natuur een jaarlijkse zekerheid, voor mensen een uitdaging. ✱ Onze gemeenschap is serieus gehavend uit de corona-besmetting gekomen. Geert Boeve is overleden en onmiddellijk begraven in Heverlee in het bijzijn van enkele medebroeders, een paar familieleden en vrienden. Eenmaal uit quarantaine heeft hij een passende afscheidsviering gekregen in de basiliek van Edegem, die hem dierbaar was. Na een kort verblijf in het ziekenhuis is Bob Albertain opgevangen in Huize Stracke. Door adequate verzorging en constante controle is zijn toestand nu erg verbeterd en stabiel. Om die nodige zorg blijvend te

kunnen verzekeren, zal hij in Huize Stracke blijven samen met Theo en Ludo. Frans Chanterie heeft zijn quarantaine voorbeeldig uitgezeten en is daarna met rasse spoed naar MT92 in Leuven vertrokken om in dat beloftevolle huis minister te spelen en zo missen wij onze begaafde huis-journalist. ✱ Ondertussen wil het leven zich normaliseren. Op 19 oktober hadden alle paters hun derde prik gekregen en een dag later vierden we de verjaardag van Roland Daes. Jos Alaerts blijft verder de gemeenschap vertroetelen met leuke attenties. Samen met André De Ridder en Guido Dierickx verzorgt hij de zondagsvieringen in de kapel. André neemt ook de technische kant van onze woonunit ter harte, maar vóór alles blijft hij begaan met Congo en zijn problematiek. Bert Rosseels tenslotte volgt met aandacht de gemeenschap en steekt waar nodig een handje toe. Op 21 november viert hij voor de laatste keer eucharistie in zijn parochies van Turnhout, de Pinksterkerk en Onze-Lieve-Vrouw Middelaars. Daarna kan hij zich wat rustiger bezighouden met zijn taken als overste-mantelzorger en aalmoezier van Capenberg. ✱ Toch nog even vermelden dat onze permanente gast – dhr. Gerard Van den Bogaert – het zeer goed stelt: hij met ons en wij met hem.

BRUSSEL

Arrupe

De natte zomer beu, trok de voltallige gemeenschap op een zonnige septembermorgen naar het spiritueel centrum van het aartsbisdom Mechelen-Brussel: Onze-Lieve-Vrouw der Gerechtigheid, in Sint-Genesius-Rode, Boven-Waterloo, Zuid-Brussel. Het leven is veel te kort om telkens al die namen voluit neer te schrijven. Het blijft niettemin het geliefde oord om er onze jaarlijkse 'startdag' te houden. In een gemoedelijke sfeer wikten we daar wel en wee in onvoorspelbare tijden en blikten we onversaagd naar de toekomst. Een fikse wandeling in het nabije Zoniënwoud versterkte groepsgeest en vastberadenheid. ✱ Onze overste, Hugo Carmeliet, had ons allemaal uitgenodigd voor een bezoek aan zijn woonplaats: Kuregem-Anderlecht. Hij verblijft er nu al veertig jaar. Het werd een gedenkwaardige daguitstap, absoluut. Dhr. Joris Tiebout, de *patron* van 'den abattoir', het slachthuis van Anderlecht, gaf ons een ochtendlange rondleiding. Eerst de (onverdoofde) slachtlijn zelf. Vragende schapenogen kijken er ons aan: "Waarom moeten we

nu richting Mekka kijken?"... ✱ Op dit traumatische treffen volgen tal van sociale, ecologische en commerciële projecten in, rond en onder de historische markthal. Een plek met een wekelijks verloop van honderduizend bezoekers. Een stedenbouwkundig staaltje dat het bonte wijkleven animeert. Een site met een ziel. ✱ Joris Tiebout is ook drijvende kracht achter de aanstaande jezuïetenschool, Egied Van Broekhoven, in Molenbeek aan het Weststation. In de namiddag gidst hij ons helemaal doorheen het monumentale pakhuis dat klaarstaat om tot onderwijsinstelling te worden omgebouwd. Geen leegstand intussen, maar boordevol burelen, boks-academie en wooncontainers voor daklozen. Leven in die brouwerij. ✱ We bewaren ook een eeuwigdurende herinnering aan de dagschotel in het gloednieuwe buurtrestaurant Cosmos. De sociale instelling waarvan Hugo stichtend en bezielend lid is. ✱ Wij bereiden ons voor op een zachte winter met gebruikelijke activiteiten in en rond onze woning. Gasten uit den vreemde vinden de weg terug naar de missieprocur.

DRONGEN

Hurtado

Lange tijd heeft de lezer niets vernomen over de jezuïeten in de Oude Abdij van Drongen. De gemeenschap Alberto Hurtado werd inderdaad in 2017 opgeheven. Maar dit voorjaar kondigde regionaal overste Marc Desmet aan dat er opnieuw een jezuïetencommunity zou komen in de abdij. Een half jaar later is het zover: Wauthier de Mahieu, enkele jaren de enige jezuïet in Drongen, kreeg gezelschap van medebroeders Wim Dombret, Pieter-Paul Lembrechts en Wiggert Molenaar. ✱ Alle vier hebben zij de opdracht de werking van het bezinningscentrum te ondersteunen, maar daarnaast heeft ieder ook een opdracht buitenshuis. Wauthier is vaak onderweg voor conferenties, retraites en allerlei pastorale ontmoetingen. Wim, die zeventien jaar in Canada gewerkt heeft, is ook medewerker aan het Platform voor Ignatiaanse Spiritualiteit in Amsterdam. Pieter-Paul is al vele jaren bezoeker voor *Jesuit Refugee Service Belgium* in de gesloten centra voor mensen zonder papieren en zal dat werk vanuit Drongen voortzetten. Wiggert, afkomstig uit Nederland, vervult naast het bezinningswerk ook diensten voor het regionaal huis in Antwerpen. ✱ Het gedeelte van het gebouw dat voor onze community bestemd is, ligt naast de ingang

van de abdij maar is nog niet klaar. Binnen zijn nog verbouwingen bezig en de restauratie van de buitenkant moet nog beginnen. Een voorlopig onderkomen hebben wij gevonden op de tweede verdieping van de vleugel die De Pelgrim genoemd wordt. Over een jaar hopen we naar onze definitieve plek te kunnen verhuizen. ✱ Stilaan leren we de vele activiteiten kennen die hier plaatsvinden en de vele mensen die hier werken. We voelen ons welkom. Dat werd op 7 september extra in de verf gezet tijdens het tuinfeest dat werd gegeven voor alle sympathisanten en medewerkers van de Oude Abdij.

HEVERLEE

Sint-Jan Berchmans / Lerkeveld

Dankzij versoepelingen in het anti-corona beleid, begonnen sommigen voorzichtig uit te vliegen. Bij die 'uitvliegers' is ook onze Overste. Elke donderdag blijft hij in Brussel aan de toekomst van de Bollandisten sleutelen. Ook de zorg voor het geestelijk welzijn van de kleine zusters van Nazareth in Gent, blijft een prioriteit. En er zijn ook 'terug vliegers': honderdzestig 'lerkies' mogen weer normaal genieten van samen 'op kot' te zijn. ✱ Een groot moment was de jubileumviering op 16 september. Elf medebroeders haalden 37 genodigden naar hun feest. De familie Vandeputte was het best vertegenwoordigd om het 60 jaar priesterjubileum van broer en nonkel Wim te vieren. René Loyens spande de kroon: 80 jaar jezuïet. Maarten Verroens, verliet zijn pastorie van Lissewege om 'in zijn community' zijn 50 jaar priesterschap te vieren. Ook Wauthier de Mahieu (70 jaar priester) kwam terug uit Drongen. Pater Gregory Brenninkmeijer, uitgenodigd door Wim Beuken (60 jaar priester), was blij het huis terug te vinden waar hij in een ver verleden als student filosofie verbleef. Eens te meer toonden onze koks hun vaardigheid. Guido Cornelissen, onze kundige sommelier, zorgde voor uitgelezen wijnen. ✱ Pater Guy Borreman had goede hoop om het programma 2021 van zijn Gebedsschool af te werken in het najaar. De Voorzienigheid besliste er anders over. Guy kwam ongelukkig ten val: een barst in de heup vereiste een operatieve ingreep. Sindsdien heeft een verzwakte Guy het sacrament van de zieken ontvangen en wordt hij aangezet zijn persoonlijke desiderata aan te passen aan die van Gods Voorzienigheid. ✱ Van 23

tot 26 september beleefden we een nieuwe lockdown wegens WK wielrennen in Leuven. Gedurende drie dagen reden er geen bussen Campus Heverlee. We konden amper de stad binnen. ✱ Broeder Theo Brebels ging de zon opzoeken in Provence. Vier andere huisgenoten gingen met Samana op vakantie naar Nieuwpoort Bad. Bij hun terugkeer vonden ze Guy Borreman verder herstellend thuis. Met zus, petekind en familie van broeder Raf Deweer vierden we een gedachteniseucharistie. Covid-lockdown had hen belet de uitvaartdienst bij te wonen ander halfjaar geleden. ✱ Tijdens de jaarlijkse huisretraite bracht pater Wauthier de Mahieu ons op zijn hoogsteigen doorleefde eerlijke wijze naar het diep water van ons innerlijk meer, met Jezus in de boot. ✱ Op dinsdag 25 oktober hebben we 'Ignatius', het laatste boek van onze overste met een druppel plechtig gedoopt.

LEUVEN

Pierre Favre

Rob Faesen offerde zijn zomervakantie op met lezingen aan het Romeinse *Anselmianum*, op Leedse en Liverpoolse Universiteiten, in Bochum en in Drongen. Verder combineerde hij de *Summerschool: 'Jesuit Heritage'* (UA) met een jaarlijks vriendenbezoek aan een kluizenaar. Zijn academiejaar is verdeeld over Antwerpen en Tilburg. ✱ Walter Ceyskens startte in Lerkeveld-Heverlee de *narratio* campagne: studenten converseren daar - tot wederzijds genoegen - met een jezuïet. Samen met Frank Gutiérrez Blas (PER) ging Walter op prospectie in Baskenland voor een verbeterde uitgave van de Loyola en Javier-tochten; Nick Hannes (Interdiocesane Jeugddienst) en Hilde van Linden (Platform voor Ignatiaanse Spiritualiteit) stapten mee. ✱ Doctorandus kerkelijk recht, William D'Britto (BOM), creëert in huis en in de *English University Parish* (EUP) een sfeer van oosterse minzaamheid. William verleent in stilte EHBO voor digitale problemen. Benedict Ebogu (ANW) uit het Romeinse *Biblicum* werkt hier zijn masters af. Historicus Simon Nsielanga (ACE) onderzoekt wat jezuïetenmissionarissen uitspookten in Congo. Leopold von Ranke indachtig, wil Simon weten "*wie es wirklich gewesen ist*". Verwacht dus geen sensatie. ✱ Leo De Weerd, gevangenischoofdaalmoezenier, belichaamt met Jacques Haers ons 'IntelSoc-project'. Theologen-onderzoekers Pieter De Witte en Geertjan Zuidwegt zetten

hier hun schouders onder, gesuperviseerd door professor Yves de Maeseneer. Zij helpen gedetineerden om hun Masters en PhD te halen. Rome hoorde hiervan en zond Abel Béranger (AOC) naar Leuven om over IntelSoc het fijne te weten. Op de Curie leest men nu Abels enthousiaste verslag. ✱ Louis Tonneau (EOF), student theologie, woont bij ons om zijn Nederlands bij te vijlen. ✱ Jacques Haers ging 1 oktober op emeritaat! Martijn Steegen volgt hem op. Jacques blijft pastoor van de Universitaire Parochie en bewaart een "beperkte" lesopdracht. Maanden sukkelde Jacques met hernia. De ziekenboeg van Heverlee omgaf deze lijdende dienaar met deskundige zorg en zo zat hij alweer in de *Task Force* over "*Reconciliation and Peace*", ter voorbereiding van de *Boston IAJU (International Association of Jesuit Universities) Assembly*, en nam hij deel aan het LEST-congres "*Dissent in the Church*".

MECHELEN

Leliëndaal

Een nieuw dak en verse veiligheidstegels op de tuinpaden staan ten dienste van de JUNECO-jongeren die zijn gehuisd in de 'Kerk & Wereld-vleugel'. ✱ Wim Dombret en Wiggert Molenaar vertrokken met hun overste, Pieter-Paul Lembrechts, naar Drongen. Leo De Weerd en Hugo Roefaers spoorden richting Leuven. Pieter-Paul verwelkomde Toon Suffys als nieuwe overste. Voor de dankviering bij die wissel waren Leo, Wim, Wiggert en Hugo present. ✱ De tentoonstelling over 'Ignatius en de jezuïeten' pronkte in november in de oud-jezuïetenkerk, Petrus-en-Paulus. Enkele expo-panelen over de Mechelse jezuïeten had Philip Debruyne ontworpen. ✱ Marc Lindeijer verhuisde naar Roosendaal. Hij is er pastoor, halftijds, naast lopende taken op het bisdom en in de priester- en diakenopleiding. De parochianen sloten hem al in hun hart. Op 7 november kwamen twee SVD-missionarissen uit India en Indonesië hun pastoraal team versterken. Na een jaartje logeren bij Franciscanessen vormt Marc met Wouter Blesgraaf nu een heuse 'jezuïeten-statio'. ✱ Philip Debruyne was in Barcelona bij vrienden. Hij bezocht de Ignatiusgrot in Manresa en fotografeerde mozaïeken van Marko Rupnik, s.j.. Terug in Mechelen smeekte Philip zijn vrienden om enkele nachten onderdak vanwege zenuwslopende drilboren bij onze burens en dakleggers bij Juneco (zie

boven). Op 25 september vierde Philip 50 jaar jezuïetenleven in een goedgevulde kerk met een stemmige liturgie en tuinreceptie erna. Een feestmaaltijd in de gemeenschap, met familie en GCL-vrienden zorgde voor een waardige afsluiting. ✱ Frans Mistiaen zag op zijn eerste post-Covid fietstocht zijn 40-jarige gezinsgroep terug. Van een grootmoeder die hij nog kende uit zijn studietijd, vijftig jaar geleden, doopte Frans de drie kleinkinderen. Van jubilea gesproken... ✱ Toon Suffys geniet nog van de viering 50 jaar jezuïet in de Krijtberg met Ben Frie. Amsterdam waren voor Toon vier geweldige jaren vol catechese, Engels-talige pastoraal en Geestelijke Oefeningen. Nu, Mechelen is geen onbekend terrein. Na dertig jaar herinneren sommigen zich Toon goed. Thans zoekt hij herhaaldelijk waar zijn verhuisspullen toch staan.

NIJMEGEN

Aqua Viva

De themaweken in ons huis zijn ooit ontstaan als vervanging van de traditionele vakantieperiode. Tijdens die week worden er gethematiseerde activiteiten aangeboden vanuit een bepaalde 'vakantiebestemming'. De laatste keer was dat Frankrijk, en nu zal Nepal centraal staan. Joan en Lettie van de activiteiten-begeleiding, organiseren altijd een leuk en boeiend programma en de koks zetten verrassende dingen op het menu. We kijken er naar uit. ✱ Overal in de zorg is er een tekort aan personeel. Dat merken wij ook in huis. Er zijn veel zzp'ers en dat heeft allerlei consequenties. Voor de bewoners betekent dit, dat zij soms door vreemde mensen worden geholpen. Dat is soms belastend. Voor de organisatie betekent het een potentieel tekort aan goed ingewerkte mensen. Het is lastig om stabiele teams op te bouwen en om het scholingsprogramma van de medewerkers uit te voeren. En het kost geld. De leiding van het huis is zich daar zeer van bewust en probeert er van alles aan te doen. Hoewel we in de afgelopen tijd spijtig genoeg van een aantal mensen afscheid moesten nemen (ook vanwege pensioen), was het dan ook heel fijn dat een paar vertrouwde gezichten terugkeerden. ✱ Wij hebben afscheid moeten nemen van een heel vertrouwd gezicht. Want tamelijk onverwacht overleed Piet van Breemen. Hij was een stille maar zeer opmerkelijke aanwezigheid in huis, die met zijn vriendelijke belangstelling voor huisgenoten én

medewerkers voor velen een steun was. Jan Bentvelzen en Piets' familie deden hem recht tijdens een mooie uitvaart op 6 september. ✱ Natuurlijk hebben we ook weer feest mogen vieren. Alex Grooten was dit jaar 60 jaar in de Sociëteit, dat op 15 augustus werd gevierd, een dag na de eigenlijke datum. Alex had gezorgd voor een zangeres die de maaltijd opluisterde bij de wisselingen van de gangen. Het werd daardoor een heel bijzonder en sfeervol samenzijn in de refter. ✱ Daags na de uitvaart van Piet volgden de jubilea van Ernst Bolsius en Guus Zigelaar (75 jaar jezuïet) en Jan Peters en Jan van de Poll (60 jaar in de Sociëteit). Er was ruime aandacht voor de bijdragen van de jubilarissen in hun inzet voor de missie van de Sociëteit. De koks zorgden weer voor een uitstekend feestmaal. Het mag weer eens gezegd: wij zijn daar dankbaar voor. Het is een grote vreugde om als gemeenschap op dit soort momenten samen te zijn en met elkaar te kunnen vieren. ✱ De gemeenschap werd met een nieuw lid versterkt. Paul Begheyn kwam vanuit Amsterdam tijdelijk bij ons in huis om te herstellen, maar inmiddels is besloten dat hij hier zal blijven. Tot zijn genoegen (menen wij te mogen zien), en tot het onze (mag gerust worden gezegd). ✱ En er is nog een versterking in ons huis waar wij blij mee zijn. Na afspraken met de regioleiding in Antwerpen over wijzigingen in zijn taakinvoering, zal Theo Bouten meer ondersteuning komen geven. Een welkome hulp voor onze staf en verpleging, maar ook voor Jan Bentvelzen, en voor alle huisgenoten voor wie Theo een vertrouwd gezicht en een betrouwbare gesprekspartner is. ✱ Vrijdag 5 november overleed Jan Vossen, die na vele vruchtbare jaren in Indonesië een aantal moeilijke laatste jaren onder ons heeft doorgemaakt. Op 13 november namen we afscheid van onze huisgenoot.

Pastorale zorg voor migranten op de Griekse eilanden

Het eigen land en zijn naasten verlaten, en de Middellandse Zee oversteken in de hoop op een beter leven: dat is het verlangen van de migranten die op de Griekse kust landen. Eenmaal daar aangekomen zijn zij zeer ontredderd, want zij verblijven jarenlang in kampen zonder enig perspectief. Sinds drie jaar staat pater Tony Cornoedus, een Vlaamse jezuïet, hen terzijde.

"Pater", zei een man uit Kameroen tegen me, "in Afrika dansen we altijd: we dansen van vreugde en we dansen in tijden van nood en rouw. Wat een vreugde om in Europa te zijn aangekomen! Geen ellende meer, marteling, vervolging! Eindelijk vrij om een normaal leven op te bouwen!"

De euforie duurde niet lang. Op het eiland Samos worden de krotten en tenten, die met de beschikbare middelen zijn gebouwd, omringd door muizen, ratten en soms slangen. Asielzoekers worden opeengepakt in het onhygiënische kamp. Op de dag dat een groot deel van het terrein in oktober 2020 afbrandde, begonnen de mensen met veel enthousiasme en solidariteit hun behuizingen weer op te bouwen. En toen kort daarna de aarde beefde en de katholieke kerk van de stad niet meer toegankelijk was, hebben de Afrikanen in het kamp een prachtige kleine kerk gebouwd die plaats biedt aan zestig mensen. Covid of niet, de kerk is vol: mensen zingen, dansen en loven de Heer. Ik ben getuige van een geloof, een toewijding en een deelname die men in het Europa van vandaag nog maar zelden aantreft.



De nieuwe kerk op Samos



Warm onthaal bij iemand thuis, samen met zuster Carine

Deze vluchtelingen kunnen ons veel leren: leve de universele Kerk! Velen van hen vinden kracht in de Heer en zeggen: "Ik geloof in Hem, in Hem stel ik mijn vertrouwen".

Toch is het leven in het kamp niet gemakkelijk. Stel je voor dat je twee of drie jaar, soms meer, de hele dag niets te doen hebt. Eten, een beetje rondlopen en slapen zijn de enige activiteiten die er zijn voor de meeste bannelingen. Slechts een kleine minderheid kan bij een NGO terecht. Vooral voor jongeren is nietsdoen dodelijk! Trouwens, in Griekenland mag een asielzoeker niet werken. Ik begrijp dat zij na twee of drie jaar van volledige inactiviteit tegen mij zeggen: "Pater, ik ben moe, echt moe!".

Vanaf het ogenblik dat mensen antwoord krijgen op hun asielaanvraag – om het even of die nu wordt ingewilligd of afgewezen – wordt de schamele toelage van vijftien euro per maand stopgezet. Samos telt honderden, en Athene duizenden vluch-



Kameroen, Congo, Afghanistan, Syrië, Iran, Irak, Togo, Frankrijk

telingen zonder het geringste inkomen. Hoe kunnen deze mensen overleven?

Maakt dit deze Afghanen, Syriërs of Afrikanen tot dieven of drugsdealers? Wie, afgezien van enkele Ngo's, ontfermt zich over hen, biedt hen opleiding, taalcursussen, een baan? Het antwoord is: "Daar is geen geld voor!" Toch is er op Samos, op een stuk niemandsland, voor enkele miljoenen euro's een nieuw kamp gebouwd, terwijl Griekenland aan de grens met Turkije een muur van veertig kilometer heeft gebouwd - drieënzestig miljoen euro - en een geluidskanon heeft gekocht om de migranten af te schrikken. Maar laten we rustig slapen, de façade is gered: terwijl het lot van de bewoners van de kampen wordt verbeterd, wordt aan vluchtelingen de toegang tot Europa ontzegd!

In Griekenland hebben een paar duizend migranten de status van vluchteling gekregen: zij kunnen gaan werken. Maar de weg is nog steeds moeilijk: na heel lang zoeken vinden zij soms een onzekere baan, slecht betaald, zonder arbeidscontract en met uitputtende werktijden. Jules werkte bijvoorbeeld twee dagen, tien uur per dag, om sinaasappels te oogsten. Zijn totale salaris? Zes euro... Wat een onrechtvaardigheid!

Is dit nu 'het welkom aan de vreemdeling?' "Ons land is al verzadigd van buitenlanders; we kunnen niet nog meer vluchtelingen opnemen", fluistert een populistische stem. Maar de belangrijkste landen die mensen opvangen - Pakistan, Libanon, Turkije, enz. - zijn vaak arm en herbergen toch miljoenen ontheemden op hun grondgebied. – "Ja, maar we moeten onze Europese cultuur beschermen" (met de

variant: christelijke cultuur). Wie vernietigt de ware christelijke of Franse waarden van 'vrijheid, gelijkheid en broederschap'? In mijn hart denk ik: "Wie zich opsluit, stikt! Arm Europa, arm Fort Europa..."

Een nederige aanwezigheid

In Samos ben ik pastoraal aanwezig, zoals gevraagd door de plaatselijke bisschop: elke dag vier ik er de eucharistie en vóór afgelopen Pasen heb ik een catechumenaat georganiseerd, omdat veel Afrikanen, hoe intens ze hun geloof ook beleven, niet gedoopt zijn. Tijdens de Paaswake had ik de vreugde om elf catechumenen te dopen en te vormen. Ik geef een beetje geld - als ik het heb! - want velen van hen hebben echt niets. Maar vooral: ik ben daar, bij hen, en luister naar hun zorgen en soms naar hun vreugden, in een sfeer van vriendschap, ongeacht hun nationaliteit en overtuigingen.

Drie maanden geleden vervoerde ik drie Kameroenen die uit Turkije waren aangekomen op het eiland Samos in een van die kleine opblaasbare bootjes. Ik was ze naar het kamp aan het brengen toen de Griekse politie me arresteerde voor het vervoeren van 'illegalen'. Ik werd ervan verdacht een smokkelaar te zijn en werd drie dagen en nachten opgesloten op het politiebureau. Ik wacht nu op de uitkomst van het proces.

Tony Cornoedus, s.j.

Op weg met Ignatius – Arturo Sosa, s.j.

In gesprek met Darío Menor

In dit boek nodigt Arturo Sosa de lezer uit om Gods stem op een nieuwe manier in zijn of haar leven te ontdekken, en zich in te zetten voor het scheppingsplan van God. In een tiental hoofdstukken komen verschillende thema's aan bod: de wereld van vandaag, de Kerk en ook de Sociëteit van Jezus, met veel nadruk op de 'Universele Apostolische Speerpunten'. Dit zijn de vier aandachtspunten waarop de jezuïeten hun apostolische activiteiten iken: de weg naar God wijzen door Geestelijke Oefeningen en onderscheiding; hen nabij zijn die uitgesloten zijn van de maatschappij; op weg gaan met jongeren; samenwerken in de zorg voor ons 'gemeenschappelijke huis'.

Journalist Darío Menor stelt scherpzinnige en prikkelende vragen en blijft dicht bij de realiteit. De antwoorden van Sosa zijn gedurfd, warm en ruimdenkend.

De rode draad door het boek is de bekering van Ignatius van Loyola vanaf de dag waarop hij in Pamplona een verwonding opliep aan het been. Zijn weg van bekering waar hij, geleid door de Geest, op zoek ging naar Gods stem in hemzelf en naar zijn roeping.

Het is een boek voor pelgrims op de weg van het christen-zijn in onze snel veranderende wereld. Aan het eind van elk hoofdstuk worden overwegingen en Bijbelteksten aangereikt waarover men individueel, in persoonlijk gebed, kan reflecteren. Vervolgens kan er uitwisseling plaatsvinden in een groep volgens de Ignatiaanse methode van het 'geestelijk gesprek' of 'luistergesprek'.

Persoonlijk voelde ik me erg aangesproken door het hoofdstuk 'Wandelen met de armen'. Wat verandert er in mijn blik op de armen en de vluchtelingen als ik naar de wereld kijk vanuit hun standpunt? Wat is het verhaal achter elke vluchteling? Wat zijn de omstandigheden die hem ertoe hebben gebracht deze reis te ondernemen waar hij zijn leven riskeerde? Wat zijn



zijn talenten en dromen? Welk verdriet voelt hij bij het verlies van zijn identiteit en bij zijn behandeling hier? Blijf ik hem alsnog als de storende vreemdeling aankijken of herken ik in hem iets van mezelf?

Sosa ziet armoede en migratie niet als iets onoverkomelijks of toevalligs maar wel veroorzaakt door de onrechtvaardige sociale en politieke structuren in de wereld. In die zin is het de 'chronische ziekte van deze wereld', een structurele zonde waartegen we ons moeten blijven verzetten.

Jesuit Refugee Service (JRS) is een van de speerpunten in het apostolisch werk van de jezuïeten. Sosa benadrukt het belang van onderwijs, van het 'samen zijn met én niet alleen werken voor de vluchtelingen', van integratie in onze maatschappij en van het 'zichtbaar' maken van de vluchtelingen. Het wegkijken van de aanwezigheid van zoveel migranten in onze maatschappij geeft aanleiding tot een tweede vorm van uitbuiting in de vorm van mensenhandel, illegale arbeid en allerlei vormen van uitbuiting

zoals huisjesmelkerij. De uitnodiging om onze 'blik' te decentreren en in de schoenen van de andere te treden is een paradigmashift waarin een echte 'ontmoeting' met de arme of vluchtelingen kan plaatsvinden waaruit we zelf ook heel veel kunnen leren en ontvangen.

Kortom, een echte aanrader voor iedereen die individueel of gezamenlijk wil reflecteren op bekering in deze tijd. Het boek biedt inspiratie voor een bijeenkomst binnen de Ignatiaanse familie, zoals bijvoorbeeld GCL, waar men in een luistergesprek kan groeien door te onderscheiden waar het op aan komt. Zoals zuster Jolanta Kafka in het voorwoord schrijft: "Diegene die onderscheidt is een persoon, maar het is ook de gemeenschap die groeit door de onderscheiding te beoefenen. We hebben zowel onderscheiding als de gemeenschap nodig."

Ginette Van Bogaert

Lid van de GCL-stuurgroep in Vlaanderen

Op weg met Ignatius – Arturo Sosa, s.j.
Uitgeverij Halewijn 2021, 222 blz., € 19,95
Arturo Sosa, s.j. is sinds 2016 generaal-overste van de Sociëteit van Jezus.

Walk for Homs

Komend voorjaar, van 5 tot 10 april 2022, vindt een pelgrimstocht plaats ter nagedachtenis van pater Frans van der Lugt sj (1938-2014). De tocht gaat van Amsterdam naar Den Bosch en is het initiatief van een nichtje van pater Frans: Anne Claire van der Lugt. Zij werkt samen met jezuïeten in Amsterdam en Homs, met de *Jesuit Refugee Service* in Syrië, en de Nederlandse christelijke organisaties voor noodhulp Cordaid en ZOA. De tocht begint in de Obrechtkerk in Amsterdam en eindigt in de kathedraal van Den Bosch met steun van de bisschoppen. Totdat de burgeroorlog in Syrië uitbrak in 2011 organiseerde pater Frans voettochten waarin duizenden christenen en moslims meelipten, want iedereen was welkom. "Een flinke wandeling leidt tot bezinning en het verruimt je geest", zei hij.

Frans woonde de laatste drie jaar van zijn leven in de belegerde Syrische stad Homs, waar hij hulp bood aan de mensen die niet konden vluchten. Op 7 april 2014 werd hij vermoord in de tuin van zijn klooster, waar hij ook begraven is.

Door de situatie in Syrië is er veel verwoest. Met de opbrengsten van de Walk for Homs wil de organisator van de pelgrimstocht de inwoners van Syrië helpen met de wederopbouw van hun land. Wandel mee met Anne Claire van der Lugt of sponsor andere wandelaars. De openingsviering in Amsterdam en de slotviering in Den Bosch zijn toegankelijk voor iedereen die wil bijdragen aan dit project.



Meer informatie & aanmelden www.walkforhoms.nl.



Pater Geert Boeve
(1925-2021)

Geert Boeve werd geboren in Adinkerke op 20 juni 1925. Zijn ouders hadden daar een gezin gesticht met zes kinderen waarvan Geert de jongste was. De oorlogsomstandigheden hebben hem niet belet de Latijns-Griekse humaniora in het Brugse Sint-Lodewijkscollege af te werken en in te treden bij de jezuïeten (7 september 1942). Daarop volgden, zoals gebruikelijk, twee jaar noviciaat, één jaar klassieke filologie. In Nijmegen heeft hij drie jaren filosofie gedaan. Stage liep hij als surveillant en ook als leraar in het college van Borgerhout en later ook in dat van Aalst. Zijn theologie in Leuven (1953-1957) werd afgerond met zijn priesterwijding (10 augustus 1956) en door een derde proefjaar in Paray-le-Monial (1959-1960). In eigen kring is Geert gekend als medewerker aan journalistieke publicaties. In 1960 werd hij betrokken bij de redactie van de Jeugdlinie. Maar reeds daarvoor, in 1957, werd hij administrator

van het weekblad De Linie. De meest ingrijpende benoeming kreeg hij in 1967 toen hij redactiesecretaris werd van het maandblad Streven. Dat bleef hij tot in 2007. Die functie hield meer in dan een louter administratieve job: naast boekhouding en relaties met allerlei instanties ook veel redactioneel werk. Wel was het een werk voor iemand die, zoals Geert, graag in de schaduw bleef.

Maar zijn eigenlijke prioriteit lag bij 'De Christelijke Gezinsgroepen' waarvan hij de moderator werd in 1967. In deze omgeving voelde hij zich echt thuis. Hij heeft er vele vrienden gemaakt waarvan sommigen hem vergezelden op zomerse bergwandelingen in zijn geliefde Val d'Aosta. Waar hij trouwens ook hechte vrienden maakte bij zijn gastheren.

In die omgeving heeft hij allicht ook de nood gevoeld om een boek te schrijven over het lezen van de bijbel: "De Grote Zoektocht" (2003). Het getuigt van een grote vertrouwdheid met de diverse literaire genres in de boeken van de bijbel en van indringende belangstelling voor de vele profetische figuren die daarin voorkomen: van Mozes, Samuel en David tot zelfs Jona. Dus voor gelovigen waarvan de stem uitstijgt boven het rumoer van hun tijd. Het boek blijft nu, zo vele jaren later, nog altijd interessant.

Toen hij in 2019 verhuisde naar het rusthuis Capenberg in Boechout was hij al erg verzwakt. Op 30 augustus 2021 is hij daar overleden. De uitvaart vond in alle intimiteit plaats in

Heverlee. Leden van zijn familie en enkele vrienden hebben later zijn afscheid kunnen gedenken, op 24 september 2021 in de basiliek van Edegem. 🕊️



Pater Piet van Breemen
(1927-2021)

Piet werd geboren in Bussum. Hij had twee zussen. Zijn vader was bakker, maar toen hij op nog jonge leeftijd invalide werd verhuisde het gezin naar Hilversum en opende vader daar een sigarenzaak. Daardoor was hij veel thuis en Piet bouwde een hechte band met hem op. Piet ging naar de HBS en deed eindexamen in 1944. In de hongerwinter zat hij thuis ondergedoken, in een ruimte boven de etalage; ondanks herhaalde huiszoekingen hebben de Duitsers hem daar nooit gevonden. Op 14 september 1945 trad hij in bij de jezuïeten in Grave en naast de gebruikelijke opleiding studeerde hij natuurkunde in Amsterdam. In twee jaar haalde hij zijn kandidaats. Na zijn priesterwijding op 22 augustus 1956

voltooidde hij zijn natuurkunde studie in Amsterdam en vanwege zijn uitstekende resultaten kreeg hij een Fulbright stipendium en studeerde nog een jaar in Amerika. De wetenschap trok hem echter niet. Korte tijd was hij leraar op het Canisius College in Nijmegen, maar al in 1964 werd Piet benoemd als novicemeester, wat hij zou blijven tot 1978, eerst in Nederland, later in België. Het was de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie en iedereen begreep dat er het nodige veranderen moest en dat het noviciaat niet voortgezet kon worden op de wijze waarop dat al 100 jaar gedaan werd in Mariëndaal. Al spoedig verhuisde Piet het noviciaat naar Venlo, daarna naar Den Haag en tenslotte samen met de Vlamingen naar Brussel. Van 1985 tot 1994 was Piet instructor van het tertiaat in Berlijn, een taak die hem zwaar viel. Vanaf 1978 was Piets voornaamste taak het leiden van retraites. Hij was een veelgevraagd retraiteleider en hij heeft duizenden mensen begeleid, in binnen- en vooral buitenland. Daarnaast schreef Piet enige bestsellers over het geestelijk leven, die in vele landen werden vertaald. Toen zijn naam eenmaal gevestigd was werd hij overal uitgenodigd. Piet heeft het als een grote genade ervaren dat hij getuige mocht zijn hoe God in het hart van een ander mens werkt en hij was dankbaar voor het vertrouwen dat hem geschonken werd. Hij bleef daarbij een oprecht bescheiden mens. Het einde kwam onverwachts. Ondanks een paar hersenbloe-

dingen en operaties bleef Piet tot het einde alert en actief. Dagelijks maakte hij met zijn rolator nog een flinke wandeling. Tot op de laatste avond wees niets op een naderend einde, maar in de nacht van 31 augustus overviel hem een hersenbloeding, die hem fataal werd. Vanuit heel de wereld kwamen roerende reacties van mensen op wier leven hij grote invloed had gehad. 🕊️

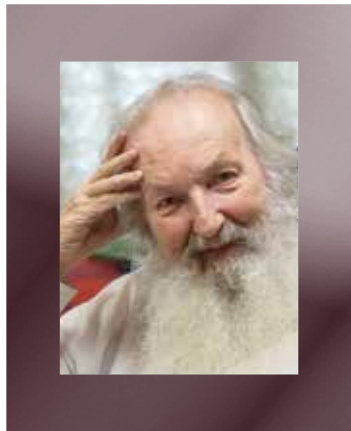


Pater Jan Vossen
(1929-2021)

Jan Vossen werd geboren op 20 april 1929 in Heerlen. Hij had twee oudere zussen. Zijn vader was sociaal werker bij de mijnen. Jan behaalde zijn diploma gymnasium A aan het Bernardinus College van de Franciscanen in Heerlen. Op 7 september 1947 trad hij in bij de jezuïeten in Grave. In december 1948 vertrok Jan samen met drie andere novicen per ms Madoera als missionaris naar Java. Op Java maakte hij zijn noviciaat en verdere studie af. Onderdeel van die

studie was de Javaanse taal en cultuur. Hij werd op 22 augustus 1960 in Yogyakarta priester gewijd door de eerste Javaanse bisschop, mgr. Soegijapranata s.j., waarbij vanwege de politieke omstandigheden geen familie aanwezig kon zijn. In 1964 ging hij pas voor het eerst op verlof. Zijn zus was toen al 12½ jaar getrouwd en had al 8 kinderen, die hij nog nooit had gezien. Na zijn priesterwijding werkte Jan eerst aan het Catechetisch Centrum in Yogyakarta. De belangstelling voor de catechese heeft hij zijn hele leven behouden. De belangrijkste bijdrage daaraan heeft Jan geleverd met de handleiding die hij schreef voor volwassen doopleerlingen. Het boek heet *Ikutilah Aku* (Volg Mij) en was een groot succes: er zijn in de loop der jaren tienduizenden exemplaren van verkocht en het wordt nog steeds herdrukt. Vanaf 1968 heeft Jan vooral gewerkt als parochiepastoor in Kalasan, Magelang, Kidulloji Yogyakarta, Gedangan Semarang en Giri Sonta. Rond 6 uur 's avonds als het donker werd trok hij de kampong of de desa in voor zijn vieringen en vergaderingen. De ochtenden besteedde hij aan schrijven. Hij was directeur van het Apostolaat van het Gebed en derhalve hoofdredacteur van het tijdschrift Utusan. Hij schreef en vertaalde meerdere boeken. Het was een vorm van apostolaat dat bij hem paste. En Jac Lampe zorgde met zijn uitgeverij graag voor de verspreiding. In 1983 verkreeg hij de Indonesische nationaliteit. Hij koos zich

een Javaanse naam: Waskito, Onder die naam schreef hij zijn meeste boeken. Onder die naam was hij ook het meest bekend bij zijn medebroeders op Java. In 2010 kreeg hij een herseninfarct en Jan keerde terug naar Nederland, waar hij verward en ontheemd aan een lange lijdensweg begon. Ruim 60 jaar had hij gewoond in Indonesië; terug in Nederland was hij een vreemde, hij was zelfs vervreemd van zichzelf. Hij had er moeite mee zich te realiseren dat hij in Nederland was en bovendien was het niet meer het Nederland dat hij op 19-jarige leeftijd had verlaten. Na een noodlottige val stierf hij op 5 november 2021 in de namiddag. 🌹



Pater Herman-Jozef Castelein
(1935-2021)

Herman-Jozef Castelein werd geboren op 15 juni 1935 als tweede van de drie jongens van Jozef-Henri Castelein en Angèle Spyns. In 1954 beëindigde hij de moderne humaniora in Brugge

waarna hij intrad in Drogen. Na het noviciaat besteedde hij één jaar aan de studie van Latijn en Grieks als aanvulling bij de moderne humaniora. Na twee jaar filosofie in Leuven volgden één jaar stage in Gent, één jaar legerdienst en nog eens drie jaar stage in Aalst. In 1964 begon hij aan de theologie om priester gewijd te worden in 1967. In deze tijd kwam bij hem een sterke interesse op voor iconen. Die interesse zou hem een leven lang bijblijven. Na de theologie, in 1968, begon een periode van 22 jaar als directeur van het internaat in het Sint-Jozefscollege te Aalst. Onder zijn leiding groeide en bloeide het. Met vrijwilligers werkte hij aan de verfraaiing van de slaapkamers voor de internen. Ook organiseerde hij voor hen en samen met hen bouwkampen en voettochten. In deze tijd groeiden ook zijn contacten met de oecumenische abdij van Chevetogne en met de Russische Katholieke Kerk van de Byzantijnse ritus. Herman-Jozef hield van liturgie. Meerdere reizen ondernam hij om voeling te krijgen met de Byzantijnse leefwereld. In 1990 verhuisde hij naar Brussel waar hij minister werd in de grote residentie "de Gesù". Negen jaar lang leidde hij met onverdroten ijver het personeel en deed hij inkopen voor de gemeenschap. De diensten in de oosterse ritus namen nog toe zodat hem in 1994 de titel van archimandriet van het patriarchaat van Alexandrië werd verleend. In Frankrijk zocht men een

aalmoezenier voor een oecumenisch karmelietessenklooster te Saint-Rémy in de omgeving van Montbard. Vanaf 2000 kreeg hij daar de gelegenheid om zich helemaal in de Byzantijnse ritus onder te dompelen. Waarom heeft hij jaren van zijn leven gewijd aan de ondersteuning van die kleine gemeenschap, tevreden met een verblijf in een sober tuinhuis? Het moet zijn dat Herman-Jozef iets van hun contemplatieve roeping deelde. In 2011 werd het tijd om Saint-Rémy te verlaten voor Heverlee. Noodgedwongen moest hij zijn beweeglijkheid en zelfstandigheid opgeven. Door de ziekte van Parkinson verminderde stelselmatig zijn motoriek. Met grote inzet en veel geduld werd hij door het team van verzorgers bijgestaan. In de vroege morgen van zaterdag 6 november 2021 is deze bezielende beheerder van het internaat, deze toegewijde minister en deze gedreven oecumenische priester in zijn slaap gestorven. 🌹

Ik schrijf deze bijdrage vanuit de rust van mijn ruime kamer in Salamanca. Met nauwelijks deadlines en doelstellingen. Geen geestelijke begeleiding, geen lessen, weinig schrijverij, geen praatjes of preken. Wat een verschil met de afgelopen jaren! Ik ben hier voor een soort sabbatical, die wij 'tertiaat' noemen. Een derde vormingsperiode, na een periode van studie en werk.

Wat het doel is van een leven zonder deadlines? Om te groeien in vertrouwdheid met 'onze manier van doen'. Het doet een beetje denken aan een uitgebreide rondleiding door het bedrijf voordat de jezuïeten en ik definitief ons contract tekenen. We bestuderen een aantal thema's die horen bij onze identiteit: Ignatius, de geloften, de ontwikkeling van de jezuïeten na het concilie, enz. Steeds met ook aandacht voor het eigen leven; het is geen intellectueel, maar een spiritueel jaar (waarbij het intellect wel kan helpen). Zoals bij jezuïeten gebruikelijk, kun je ook zelf accenten leggen. Ik ben natuurlijk benieuwd naar de rol van de Heilige Geest en lees het een en ander over geestelijke begeleiding, dat wil zeggen, hoe vroeger de Geestelijke Oefeningen gegeven werden. En ik zag ook al boeken over de jezuïeten en Vaticanum II – er staat in de bibliotheek van alles om van te snoepen.

We leven samen met negen medebroeders uit zeven landen: Brazilië, Chili, Dominicaanse republiek, Italië, Mexico, Spanje – en Holanda. Tussen de veertig en de vijftig jaar, met diverse achtergronden: een psycholoog die congregaties begeleidt bij ruzies, een dichter die met theatergezelschappen werkt, een directeur van een grote school, een jongerenpastor, een filosoof, enzovoorts. Leven met zo'n internationale groep verruimt de blik. De context van Spanje, Mexico en België is zo verschillend! En dus ook onze pastorale prioriteiten.

Een van de voordelen van Spanje is natuurlijk dat we de Ignatiaanse plaatsen kunnen bezoeken, met name Loyola (waar Ignatius vandaan komt) en Manresa en Montserrat (waar hij spiritueel gevormd werd). Ook in Salamanca zelf, waar ik woon, zijn er sporen van Ignatius. Hij werd bij de Dominicanen hier op de proef gesteld toen hij zomaar, zonder theologieopleiding, geestelijke begeleiding gaf. Dat



Tertiariissen op bezoek bij de kathedraal van Salamanca - Jos Moons 2e links

verhoede god! Het was niet de eerste keer dat hij het moeilijk had, en niet de laatste keer. Ignatius was een vernieuwer, overigens niet als een geïsoleerde genie maar geïnspireerd door de traditie van de Moderne Devotie. Dat vernieuwen begon bij zichzelf: eerst moest hij zijn wereldse manieren van doen achter zich laten – hij was al dertig jaar toen hij dat deed. En vervolgens moest hij zich bekeren van zijn spirituele macho-manieren tot de spirituele fijngevoeligheid die onderscheiding der geesten kenmerkt.

Ik geloof dat het goed is hier te zijn. Ik bid wat meer, ik werk aan mijn Spaans, ik lees en mijmer. En we maken onder elkaar veel grapjes. Ondertussen schaaft Onze Lieve Heer mij hopelijk wat bij. Of bestendigt mij in eenvoud en toewijding aan de goede zaak. Zodat ik straks weer een beter instrument kan zijn en bij kan dragen aan vorming en vernieuwing in de Lage Landen.

Jos Moons, s.j.

DRONGEN

Oude Abdij
Drongenplein 26,
9031 Drongen (bij Gent).

**TERUGBLIK****Begin van je vooruitblik**

Ignatiaanse retraite
27-31 december 2021

Wil je in deze vaak hectische periode tijd maken om terug te kijken op het voorbije jaar of op een voorbije periode? Wil je graag met hoofd én hart kijken en luisteren naar wat wezenlijk is in je leven?

Tussen Kerstmis en Nieuwjaar bieden we jou de stilte en de schoonheid van de abdij en haar omgeving aan om zowel individueel als samen met de groep stil te vallen.

Sommige programmaonderdelen verlopen in stilte, andere niet. Bij de maaltijden wordt niet gepraat: er is achtergrondmuziek of gewoon stilte. Wie wenst kan na de avondbezinning een rustig gesprek voeren bij een drankje. Blijf je liever in de stilte, dan kan dit ook.

Laat je deze dagen inspireren door Ignatius van Loyola! Durf te vertrouwen dat je door deze Geestelijke Oefeningen tot goede keuzes komt op de weg die na Nieuwjaar voor je ligt!

Praktisch: Maandag 27 (10.00 u.) tot donderdag 30 december (16.00 u.) 2021
Oude Abdij DRONGEN,
Drongenplein 27, 9031 Drongen

Meer info: www.oudeabdij.be/terugblik-retraite
of +32 9 226 52 26

TUSSEN STILSTAAN EN BEWEGEN**Een weekend rond rouw en verlies**

1-3 april 2022

Heb jij onlangs of langer geleden iemand of iets verloren? Voel je de nood om tijd vrij te maken voor je rouwgevoelens? Denk je dat je verbinden met anderen je kan helpen?

In dit weekend kan je stilstaan bij deze ontredende gebeurtenissen op je levenspad. Het weekend wil je helpen bij het zoeken naar een evenwicht tussen stilstaan (bij de rouwgevoelens) en bewegen (naar de toekomst).

In dit weekend mag je 'zijn' met alles wat je nu voelt en beleeft. We creëren ruimte om op adem te komen en andere rouwendenden te ontmoeten.

Voor wie is dit weekend bedoeld? Voor iedereen die verlies en rouw ervaart in zijn leven. We denken aan: het verlies van een dierbare, maar ook aan een echtscheiding, een jobverlies, verlies van gezondheid, een onvervulde wens...

Praktisch: Vrijdag 1 april (18.00 u.) tot zondag 3 april (14.00 u.) 2022 Oude Abdij DRONGEN
Meer info via activiteiten@oudeabdij.be
of telefonisch via +32 9 226 52 26



www.oudeabdij.be/rouw-en-verlies-weekend

GEESTELIJKE OEFENINGEN**tijdens de ZOMER**

Aanbod van verschillende modules in de periode van 6 juli-4 augustus 2022
5-daagse, 8-daagse en 30-daagse retraite

Stille retraites met persoonlijke begeleiding volgens de Geestelijke Oefeningen

Deze persoonlijk begeleide, ignatiaanse retraites doe je samen met anderen. Er zijn geen gezamenlijke inleidingen. Je hebt een eigen begeleider, die je dagelijks individueel ontmoet. Viermaal per dag komt de groep samen: een korte ochtend- en avonddienst, een eucharistieviering, een uur stil gebed. Maaltijden verlopen in stilte. Het belangrijkste is je persoonlijk stil gebed.

Nadere informatie over de verschillende modules:
<https://www.oudeabdij.be/ons-programma-in-de-abdij.html>

Meer info of vragen via Renate Cauwels: cauwels@oudeabdij.be tel. +32 (0)9 226 52 26

AMSTERDAM

Platform voor Ignatiaanse Spiritualiteit
Beulingstraat 11
1017 BA Amsterdam

platform.ignatiaansespiritualiteit@jesuits.net
<https://platform-ignatiaanse-spiritualiteit.org/>

**DELFT****Zaterdagochtendmeditaties**

In de Sint-Stanislaskapel, die afgelopen zomer helemaal is gerestaureerd. Iedere zaterdag tot 4 juni 2022 om 10.30 voor een geleide meditatie van een half uur met aansluitend, voor wie dat wil, een nagesprek van ook maximaal een half uur.

We zorgen uiteraard voor een veilige afstand tijdens zowel de meditaties als de nagesprekken. Wees welkom en vertel het door.

Vragen en/of aanmelden:

(alleen als je voor het eerst komt)
Anne Criado via mail: acriado@kpnmail.nl of
telefoon: 06-17948010

Stanislaskapel, Westplantsoen 73, 2613 GK Delft.

”Zoals in de hele Katholieke Kerk
zijn de mensen hier gewoon
dat alles van boven komt:
van de bisschoppen en de priesters.
Geleidelijk aan zijn we aan het
ontdekken dat het ook van onder
naar boven kan.”

*Jules Stragier, s.j.,
Vlaams missionaris in Chili*



In 2021 vieren de jezuieten
500 jaar bekering van hun stichter
St. Ignatius na de verwonding in
het kasteel van Pamplona.

Volgende jaar vieren zij 400 jaar
heiligverklaring van hun stichter.